

כי יכול נוכל לה • For we can overcome it / ינאי קלנר

אוצרת: אפי גן

"כי יכול נוכל לה", התערוכה של ינאי קלנר בגלריה העירונית ראשון לציון, באוצרותה של אפי גן, מכנסת ליקום אחד עבודות ודימויים שעלו בתערוכות העבר שלו. מי שעקבו אחר יצירתו של קלנר יזהו אותם מיד: אדם שואף מתוך צינור, מזרן עם חתך דמוי־גינה, מסכות גדולות ועוד. הם מופיעים בחלל לא גדול, הכולל את הפיסול בסגנונו המובחן של קלנר – פסלים פיגורטיביים, חלקם מושפעים מתרבויות קמאיות, חלקם משלבים אלמנטים מכאניים – לצד כמה גיליונות גדולים של ציור דיגיטלי, מדיום שלא ראינו עד כה בעבודותיו. זו אינה רטרוספקטיבה. כפי שנראה מיד, "כי יכול נוכל לה" מסרבת להתארגן לארכו של ציר זמן. הדימויים מופיעים כאן לא בזה אחר זה, אלא זה לצד זה. הם מאייכים זה את זה, בונים יחד מערכת שבה לכל אחד מהם יש מקום ותפקיד. בהשוואה לא שגרתית אפשר לומר שאם כל אחת מהתערוכות עד כה היתה סרט פעולה בכיכובו של דימוי אחד, גיבור־על אחד, התערוכה הנוכחית היא מאותם סרטים, כמו "הנוקמים", שבהם גיבורי־העל מתאחדים לנבחרת וחושפים את קיומם ביקום משותף.

היקום שקלנר ברא הוא במידה רבה יקום טרנסהומניסטי. האתיקה המרכזית שלו היא דחיית הקץ, עד כדי ההתגברות על המוות. הטכנולוגיה, אמנם, לא ברורה. קלנר לא מציע פתרון מעשי. אבל בני האדם ביקום שלו כל הזמן מחפשים פתרון כזה: הם משתכפלים כדי למרוד בחד־פעמיות של הקיום ובוודאות המוות; הם מגדלים עוברים ברחמים מלאכותיים ושואפים אותם, בניסיון ערפדי משהו להשגת נעורי־נצח; הם בונים מכונות משונות ונתלים הפוכים ממנופים ושרשראות כמו אודין שנתלה מעץ העולם, יגדרסיל, כדי לפענח את סוד היצירה; הם מקיימים טקסי פריון ועורכים אורגיות של הזרעה בתקווה להמשיך את החיים, אולי לנצח.

שווה להתעכב על האסטרטגיה האחרונה. מין ומיניות נוכחים מאוד בתערוכה הזאת, אבל באופנים מקוטעים וחסרים. האקט המיני עצמו, למשל, נעדר ממנה לגמרי. אנחנו רואים את תוצאותיו – זרע, עובר, שכפול – אבל התהליך חסר. נעדרות ממנה גם נשים. למעשה, זהו אחד מהאמצעים המשמשים את קלנר ליצירת התחושה של המצאות בדיסטופיה פוסט־אפוקליפטית (וגם פרה־אפוקליפטית, אבל לכך אגיע בהמשך): הנשים מוחלפות במכונות רבייה והזנה, כמו רחמים מלאכותיים ושד ענק המזין גם גברים בוגרים, באופן שלא שונה מאוד מביקורתן של כמה הוגות פמיניסטיות.

בטקסט מפורסם מהמאה ה־14, אל־מֶקְדֶּמָה, הציג ההיסטוריון הערבי אבן ח'לדון תפישה מעגלית של ההיסטוריה, כזו שיש בה מחזורים קבועים של עליית ושקיעת ציוויליזציות. קלנר מציג תפישה היסטוריוסופית

דומה, אם כי סדורה הרבה פחות. ביקום של קלנר העבר הקדום והעתיד הדיסטופי פוגשים זה את זה, כאילו הזמן נושך את זנבו כמו אורובורוס ענק. דימויים הלוקוחים מעתיקות פומפיי ומכדים בבליים חיים לצד שיירי טכנולוגיה עתידינית. במרכז החלל ניצב פסל של אדם השואף מתוך צינור, המחובר בתורו למנגנון של משאבה במעגל סגור. אנחנו אוכלים את מה שאנחנו מחרבנים. אין פרוגרס.

לכאורה, תפישה כזאת של זמן מבטאת אופטימיות: העדר הזמן הליניארי פותח אפשרות של חיים שאינם מירוץ אל סוף ודאי. אפשר בהחלט שהדמויות בעולמו של קלנר אוחזות באופטימיות כזאת והיא זאת שמניעה אותן לכל אותם ניסיונות טרנסהומניסטיים משונים. אבל לצופה המתבונן בכל הפעלתנות הזאת מהצד קשה שלא לתהות האם יש דבר מה אופטימי בעולם הניצב על סף התהום, גם אם לא יפול אליה לעולם. אותו צופה נזכר בשם התערוכה, "כי יכול נוכל לה", הלקוח מסיפור המרגלים המקראי, ומבין: גם אם הדמויות המאכלסות את החלל הזה קוראות את הכותרת עם סימן קריאה בסופה, אנחנו מעמידים בסופו סימן שאלה. העולם של קלנר מלא בבני דמותו של כלב בן יפונה, המאמין ביכולתו של העם לרשת את הארץ. אנחנו, הצופים, יודעים שלא מחכים להם לא חלב ולא דבש.

תהיות על משמעות החיים על סף המוות צפות בעידננו כחלק מחרדת האקלים המאפיינת אותו. גם עולמנו שלנו, הרי, הוא כדור המדרדר במהירות אל התהום ורק מאמץ אדיר עשוי להאט את מהלכו ולעצור אותו כשהוא מתנוודד על ספה ממש. במובן הזה, התערוכה של קלנר היא בת זמנה לגמרי. היא מתעדת את הקיום על סף האסון, שהוא גם קיום המכוון אל האסון, הצופה אותו, המכויל אליו. זה קיום של ניסיונות נואשים להשרדות, שבתוכם האדם מקולף משכבות רבות של תרבות שעטה על עצמו במשך כמה אלפי שנות היסטוריה ונותר עם הדחפים הבסיסיים ביותר.

על אחד הקירות בתערוכה הציב קלנר טריפטיך. באופן מסורתי, טריפטיכים הוצבו בכנסיות, בדרך כלל על פרגוד בין שלושה חלקים, ותיארו פעמים רבות את החיים הארציים, את הגהנום ואת גן־העדן. הטריפטיך הזה שונה. הוא מציג רק את החיים הארציים. אין דבר לקוות לו אחריהם. אבל גן־העדן והתופת זולגים אל החיים האלה ובוללים אותם. הדמויות ביקום של קלנר אולי נראות לנו משונות. פעולותיהן אולי נדמות לנו חסרות פשר. העתיד הוא תמיד כזה. עלינו לייחל לכך שנוכל להמשיך להביט בשעשוע או בתמהון בניסיונות דחיקת הקץ שלהן. אנחנו עלולים למצוא את עצמנו בקרוב, בקרוב מדי, בעולמן.

זותן ברום הוא משורר, מסאי, מתרגם והיסטוריון של הקהילה הגאה בישראל. מתגורר בחיפה עם בן זוגו ושני חתולים ג'ינג'ים.